

I

Čovjek u svijetu postaje svjestan samo onoga što se već nalazi u njemu samom; ali treba svijet da bi to što se u njemu nalazi osvijestio; za to su pak nužni djelatnost i patnja.

Ljubav i njezina protivnost, mržnja, upravo su stoga stvarna životna škola jer jedino one povlače konzekvence iz drugih individua.

Mladež intuitivno zna da je svijet ispunjen snagom, ali ne može dokučiti koju ulogu u svijetu igra slabost u raznim oblicima.

U svakom čovjeku prebiva njemu svojstvena nedužnost.

Bitna je razlika mogu li se ljudi spram drugih odnositi kao promatrači ili su uvijek supatnici, sudionici u radosti, sukrivci: ti su oni koji zapravo žive.

Nismo li uvijek najsiromašniji onda kad smo najsigurniji, a najbogatiji kad smo najugroženiji – nije li stvar u tome da uvijek iznova tragamo za ugrozama; ne obavija li dašak smrti i raspadanja sve ustanove u kojima se život suprotno vlastitom mehanizmu podređuje službama, javnim školama, sigurnom funkcioniranju svećenstva itd.?

Pojedinac je kao dijete dijelio uspomene svojih djedova i baka, kao starac dijeli nade svojih unuka; on obuhvaća pet naraštaja, odnosno sto do sto dvadeset godina.

Kao višestruki učenik, čovjek je višestrana osoba.

Iskustvo treba prosuditi dvojako, ovisno o tome koliko podiže samosvijest i do koje mjere je potiskuje.

Il n'y a rien qui rafraîchisse le sang comme d'avoir su éviter de faire une sottise.

[Ništa nam neće tako ohladiti glavu kao to da smo izbjegli učiniti neku glupost.]

La Bruyère

Većina ljudi ne osjeća, već vjeruje da osjeća; ne vjeruje, već vjeruje da vjeruje.

Diderot, Paradoks o glumcu

Viši čovjek živi sa svima u miru, a da ne djeluje poput svih.
Niži djeluje baš onako kao svi i ni s kim ne izlazi na kraj.
Višemu je lako udovoljiti, ali teško ga je zadovoljiti. Niži je
zahtjevan, a zadovoljava se bezvrijednim.

Konfucije

Je ne crains que ce que j'estime.

[Plašim se samo onoga što cijenim.]

Stendhal u predgovoru eseja „O ljubavi“

Mora se u cijelosti vjerovati u nekoga da bi mu se u konkretnom slučaju uistinu moglo pokloniti povjerenje.

Običan razum je poput lošeg lovačkog psa, koji brzo hvata trag neke misli i brzo ga opet gubi; izvanredan razum je poput psa predvodnika, koji nepokolebljivom ustrajnošću prati trag sve dok ne sustigne živi plijen.

Les uns disent que non, les autres disent que oui: et moi je dis que oui et que non.

[Neki kažu da; drugi kažu ne: a što se mene tiče, kažem i da i ne.]

(Sganarelle o teškom medicinskom pitanju)
Molière, Liječnik protiv volje

U čovjeku ima upravo toliko nepojmljive tromosti koliko i štetnog djelovanja u nepravo vrijeme i na nepravom mjestu.

One koji znaju mirno i pažljivo slušati cijeni se kao rijetkost; jednako rijedak je pravi čitatelj, a najrjeđi je onaj koji pušta da ljudi oko njega djeluju na nj, a da dojam koji na njega ostavljaju neprestano ne narušava ili čak upropaštava svojim unutarnjim nemirom, taštinom, samoljubljem.

Mladež je toliko jaka kao što sluti, a istovremeno toliko nježna i slaba kao što se očituje; to je ono dvosmisleno i demonsko kod nje.

Uvažiti je teže nego oduševiti se.

Hier lies a proof, that wit can never be
Defence enough against mortality.

[Ovdje leži dokaz da duh nikad nije
Dovoljna obrana od smrtnosti.]

*Nadgrobni spomenik pjesnikinje Aphre Behn,
prijateljice Popea i Drydena, u Westminsterskoj opatiji*

Prijatelja nema ni mnogo ni malo, nego dovoljan broj.

Može se napuniti šezdeset godina, a da se niti ne nasluti što je karakter. Ništa nije skrivenije od stvari koje stalno spominjemo.

U do-življaju se skriva aktivan iskonski smisao, kao i u do-sezanju, do-stizanju; ali nitko ga više ne čuje i pretvorili smo ga u čisti pasiv.

Svoj respekt za element kojim netko vlada olako se prenosi na osobu (kaže negdje Hebbel). Njegova se izjava odnosi na Adama Müllera i Gentza, ali pritom pogađa opću istinu.

Argus sa stotinu očiju bio je čovjek bez poslova, kako pokazuje njegovo ime. Stoga nije nimalo čudno da promatrač o nekim stvarima može suditi bolje od onih što ih drže u rukama, niti je sramota ako svoje poteze poprave prema opažanjima nekog tko je dokon.

Johann Georg Hamann svom bratu 1760.

Najmanje je ljudi koji su zbilja htjeli, a isto tako i voljeli, makar jedan trenutak svojega života.

Tijek obrazovanja je tim sretniji što više njegove faze poprimaju karakter doživljaja.

Bismarck (u ono doba poslanik u Parizu) iskazao je njemu nepoznatom Paulu Lindauu, kojeg tada nije poznao, poštovanje za uspjeti prijevod francuske riječi „désarmer“ novom riječju „razoružati“. Poslije mu je zbog toga još poslao sabrana djela Friedricha Velikog.

Grnčar mrzi grnčara, neimar neimara, prosjak zavidi prosjaku, a pjevač pjevaču.

Hesiod

Čovjek ima manje prijatelja nego što pretpostavlja, ali nešto više nego što zna.

Promatra li se tijek vremena u odnosu na ljudske odnose naposljetku ništa nećemo smatrati nemogućim: nijednu preobrazbu, nijedno poricanje, nijedno proturječenje samom sebi. Ono što sve drži zajedno, obično ljudsko stanje koje se može pomiriti sa svim, daleko je najjače.

Ne postaje počinitelj prljav kroz djelo; samo djelo postaje prljavo kroz počinitelja.

Kod djece je najvažnije razviti smisao za opažanje da se ono božansko objavljuje neposredno u našoj blizini. No puno toga što činimo i dopuštamo usmjereno je na odumiranje tog smisla uslijed otupljivanja.

On ne s' imagine d'ordinaire Platon et Aristote qu'avec de grandes robes et comme des personnages toujours graves et sérieux. C'étaient d'honnêtes gens qui riaient comme les autres avec leurs amis: et quand ils ont fait leurs *lois* et leurs traités de *politique* c'a été en se jouant et pour se divertir. C'était la partie la moins sérieuse de leur vie. La

plus philosophe était de vivre simplement et tranquillement.

[Platona i Aristotela se obično zamišlja u dugim haljama, uvijek dostojanstvene i ozbiljne. Pa ipak oni bijahu čestiti ljudi koji su se poput drugih smijali sa svojim prijateljima; a kad bi radili na svojim *zakonima* i raspravama o *politici*, činili bi to s lakoćom i da bi se rasonodili. To je bio najmanje ozbiljan dio njihova života. Više filozofski dio sastojao se u jednostavnom i mirnom življenju.]

Pascal

Sva uroda u životu počiva na redovitom vraćanju vanjskih stvari. Mijena dana i noći, godišnjih doba, cvjetova i plodova te svega onoga s čime se inače susrećemo iz doba u doba da bismo u tome uživali: to su pravi pokretači zemaljskog života. Što otvorenije primamo te užitke, to ćemo se osjećati sretnijima.

Goethe, Poezija i zbilja, 13. knjiga

Kad čovjek postane stariji, spoznaje da uvijek ostajemo dužni u svim životnim odnosima i vezama; ipak u svakom čovjeku prebiva i njemu svojstvena nedužnost; ona ga čini uspravnim, a da ni sam ne zna kako.

Kod ljubavnika je očaravajuće to da poznaju vlastitu snagu.

Situacije su simbolične; slabost je današnjih ljudi da se prema njima odnose analitički i tako raspršuju ono čarobno.

Ono po čemu je Aladin velik njegova je želja da mu duša treba žudjeti za srži. I ako bih u tom pogledu nešto trebao prigovoriti [tom] remek djelu, to bi bilo da ne dolazi dovoljno jako i jasno do izražaja to da je Aladin opravdana individualnost, da željeti i moći željeti, drsko željeti, odlučno zgrabiti, nezasitno žudjeti jest genijalnost, velika poput drugih. Možda u to ne vjerujemo, a ipak se u jednom naraštaju ne rađa ni deset mladića koje odlikuje ta slijepa odvažnost, to sezanje u beskonačno.

Kierkegaard

Mirabeau kao ljubavnik i kao političar, to je veličanstven i očaravajući prizor, a jedno ne bi bio bez drugoga.

Okolnosti nemaju tu moć da nas učine sretnima ili nesretnima kao što to mislimo, ali anticipiranje budućih okolnosti u mašti ima golemu moć.

Il n'y a rien de violent à Paris comme ce qui doit être éphémère.

[Nema ničega tako silovitog u Parizu kao ono što mora biti prolazno.]

Balzac

Teško se boriti protiv stečenih navika jer se u njima tromost, koja se inače protivi svakom djelovanju, združila s određenim ritmičkim osjećajem djelatnosti.

Toliko smo opsjednuti posjedom i toliko sretni zbog svakog znaka privrženosti da možemo osjetiti nešto poput zadovoljstva čak i kod groznice koja se redovito vraća.

Što je neki čovjek bliži drugome, tim manje – osim ako ga ne gleda očima ljubavi – može njegove postupke smatrati dosljednim, a njega iznutra konzistentnim, što mu drugi vraća. Ali ni konzistentnosti zapravo nema nigdje osim u produktivnom.

Mogu pridobiti samo površinu ljudi, njihova srca dadu se osvojiti samo preko čulnih užitaka, u to sam jednako uvjeren kao i u to da sam živ.

Lichtenberg, Razmatranja o čovjeku

Čovjek koji umire u tridesetpetoj godini u svakom je trenutku svojega života čovjek koji umire u tridesetpetoj. To je ono što je Goethe zvao entelehijom.

Moritz Heimann

Nitko ne poznaje sebe, ukoliko je samo on sam, a ne istovremeno i netko drugi.

Friedrich Schlegel o Lessingu

Ljudi su u odnosu spram ljudi uvijek samo komični; tragično nastaje kada se umiješa sudbina pojedinca, samotnjaka, i sakrije se iza protivnika.

Koliko smo samo nesmotreni prema onome što pogađa druge. Na primjer sudbina nekog slavnog pjevača koji u mladim danima gubi svoj glas nezamislivo je okrutna. Imao je nešto čime se izdizao iznad drugih i što ga je istovremeno činilo dopadljivim svima. Izgubio je to jednim udarcem, a ostala je prazna ljuštura koja će možda još trideset ili četrdeset godina vrludati Zemljom.

Ljudi su često robovi svoje samovolje, čak i spram sebe, ali začudno je kako rijetko znaju upregnuti svoju volju.

Povijesti bolesti koje je zabilježio Janet pokazuju da snaga vjere opada s jačinom volje. - To je korijen višeg opstanka.

C'est un malheur, que les hommes ne puissent d'ordinaire posséder aucun talent, sans avoir quelque envie d'abaisser les autres. S'ils ont la finesse, ils décrivent la force; s'ils sont géomètres ou physiciens, ils écrivent contre la poésie et l'éloquence; et les gens du monde qui ne pensent pas que ceux qui ont excellé dans quelque genre jugent mal d'un autre talent, se laissent prévenir par leurs décisions. Ainsi quand la métaphysique ou l'algèbre est à la mode, ce sont des métaphysiciens et algébristes qui font la réputation des poètes et des musiciens; ou tout au contraire; l'esprit dominant assujettit les autres à son tribunal et la plupart du temps à ses erreurs.

[Nevolja je da ljudi obično ne mogu imati neki talent bez želje da ponize druge ljude. Ako su tankočutni preziru snagu; ako su geometri ili fizičari pišu protiv poezije i rječitosti; a ljudi od svijeta, koji ne misle da i oni koji su u

nekom području izvrsni mogu biti jalovi suci kad se radi o nekom drugom talentu, dopuštaju da ih zavedu njihovi sudovi. Stoga kad su metafizika ili algebra u modi metafizičari i matematičari uživaju reputaciju pjesnika i glazbenika, ili obrnuto; prevladavajući duh podvrgava druge svojem sudu, a većinu vremena i svojim pogreškama.]

Vauvenargues

Stanovita finija transcendentna taština element je bez kojeg ne bismo mogli živjeti. Poput zakrivljenog ogledala ona nam oslikava svemir čije smo vitalno središte mi sami; osjećamo da bismo se bez nje sami sunovratili u ono mračno, ono bez svijeta.

I had none but divines to call upon me, to whom I said, if my ambition could have entered into their narrow hearts, they would not have been so humble; or if my delights had been once tasted by them, they would not have been so precise.

[Nisam imao nikoga da me obiđe osim svećenika, kojima sam rekao da oni, da je moja ambicija mogla doprijeti do njihovih uskih srdaca, ne bi bili tako ponizni; ili da su jednom iskusili slasti koje sam ja iskusio ne bi bili tako savjesni.]

Iz pisma grofa od Essexxa napisanog kratko pred njegovo smaknuće

C'est la profonde ignorance qui inspire le ton dogmatique.

[Duboko neznanje je to što nadahnjuje dogmatski ton.]

La Bruyère

Mnogi ljudi se o njemu (Wielandu) još uvijek varaju, jer zamišljaju da bi onaj tko je svestran morao biti ravnodušan i da bi onaj tko je fleksibilan morao biti kolebljiv. Ne uzima se u obzir da se karakter odnosi samo na ono što je praktičko. Čovjek pokazuje karakter samo u onome što čini, što nastavlja činiti, u čemu ustrajava, a u tom smislu nije bilo tako čvrstog, uvijek sebi vjernog čovjeka kao što je Wieland.

Goethe

Stvarnost određuje mjeru onoga što je dolično.

U karakteru svakog čovjeka ima nešto što se ne da slomiti - to je kostur karaktera; a htjeti ga promijeniti, to je kao učiti ovcu da aportira.

Lichtenberg

„Uvažiti nekoga“ i „vjerovati u nekoga“ pojmovi su iz različitih sfera.

Bez ljubavi prema sebi nije moguć život, čak ni najneznatnija odluka, ništa do očaj i ukočenost.

Napoleon za vrijeme bitke kod Lignyja dvojici mladih stožernih časnika koji se iza njega smiju i brbljaju: *Soyez donc sérieux devant tant de braves gens qui s'égorgent.* [Budite ozbiljni pred tolikim hrabrim ljudima koji se ubijaju.]

Svaki naraštaj imao bi valjanih razloga poštovati onaj koji mu je prethodio, ali ekonomija života očito ne nalaže da kod idućeg naraštaja ti razlozi budu osviješteni kod pojedinca, a kamoli općenito.

Tempus divitiae meae, tempus ager meus.

[Vrijeme je moje bogatstvo, vrijeme je moje polje.]

Goethe u pismu Fritzu von Steinu

Dvadesetogodišnjaka ili pedesetogodišnjaka ima toliko vrsta koliko ima vrsta prijatelja, ljubavnika ili očeva.

Le suffisant est celui en qui la pratique de certains détails que l'on honore du nom d'affaires, se trouve jointe à une très grande médiocrité d'esprit.

[Samodopadan je onaj kod kojega je bavljenje nekim tričarijama što ih zovemo poslom povezano s veoma velikom osrednjošću duha.]

La Bruyère

Nenadani porivi sebičnosti ne mogu se protumačiti ni iznutra ni izvana. To su šifre za koje nema zajedničkog ključa.

Stanovita mjera oholosti koristan je sastojak genija.

Menogen, kuhar Pompeja Velikog, izgledao je kao i sam veliki Pompej.

Lichtenberg (prema Pliniju)

To sa slavom čudna je stvar. Drvo gori jer je sazđano od takvog materijala, a čovjek postaje slavan jer u njemu ima materijala za to. Slavu ne možemo tražiti, a svaka potjera za njom bila bi uzaludna. Netko može steći ime pametnim ponašanjem i svakojakim sredstvima. Ali ako mu nedostaje unutarnji dragulj, sve je to uzalud i nije duga vijeka. Jednako je s naklonošću naroda. On - Karl August - nije je tražio i nipošto nije ugađao ljudima, ali narod ga je volio jer je osjećao da mari za njega.

Goethe Eckermannu

[Ea] libertas est qui pectus purum et firmum gestitat.

[Slobodan je tko ima čisto i čvrsto srce u grudima.]

Enije

Što je osnovni element dostojanstva? Naivnost. Impozantnost bez dostojanstva pomalo je zastrašujuća. Napoleon.

Njegova izjava: Il n'y a qu'un pas du sublime au ridicule [Od uzvišenog do smiješnog samo je korak] jest točna, ali vrijedi samo za njega. Kod njega je uzvišeno bilo takvo da mu je stalno prijeto pad.

Žene imaju nježan organ pomoću kojega slavu upijaju čisto, poput mirisnog daška neba.

Je trouve plus poli d'admirer que de louer.

[Smatram da je pristojnije diviti se nego hvaliti.]

Gospođa de Grignan gospođi de Sévigné

Nešto je drugo ima li se zbilja neki stav, kakav god on bio, ili se pred drugima, ili čak pred samim sobom, hini da ga se ima.

Zacijelo se dade zamisliti plemenita velikodušna čovjeka koji vjeruje da ne smije biti plemenit i potiskuje svoju darežljivost, sve to iz osjećaja dužnosti.

Qui nulli gravis exstiteram, dum vita manebat,
Hac functo aeternam sit mihi terra levis.

[Nikome ne bijah na teret za života,
Sad kad dovrši se zavijeka neka mi je laka zemlja.]

Citat Mösera u „Rodoljubnim fantazijama“